

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ยอมรับว่ามีคุณค่า เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ บ่งบอกให้เห็นถึงความเป็นอารยของสังคมที่ห่างไกลจากความป่าเถื่อน เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากการเรียนรู้ของมนุษย์

วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ ผ่านกระบวนการอบรมเรียนรู้จากตัวแทนกล่อมเกลากทางการเมือง (Political Socialization) อันได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน กลุ่มอาชีพ และสื่อสารมวลชน วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเกิดจากการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม เป็นตัวกำหนดแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลซึ่งถ่ายทอดเป็นความเชื่อ ค่านิยม สืบทอดกันมาจนกระทั่งบุคคลยอมรับและยึดถือปฏิบัติเป็นแบบแผนของสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2532) ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเปรียบเสมือนวัฒนธรรมของหมู่คณะ มีลักษณะเป็นพฤติกรรมทางการเมืองร่วมกันระหว่างสมาชิกของสังคม ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน (Norm) อันส่งผลกระทบต่อวิถีทางการเมืองของสังคมนั้น ๆ ทรรศนะเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองมีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทรรศนะสรุปไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมืองจำเป็นต้องมีอยู่ในรูปแบบการปกครองทุกรูปแบบ โดยจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อ ค่านิยมที่ได้รับการกล่อมเกลากทางการเมือง (Political Socialization) ตามสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองนั้น ๆ วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเปรียบเสมือนแบบอย่างการดำรงชีวิต เป็นตัวชี้วัดถึงความโน้มเอียงทางการเมืองที่มีผลต่อระบบการเมืองและส่วนต่าง ๆ ของการเมือง เป็นการรับรู้ เป็นความรู้สึก และการประเมินค่าต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบการเมืองที่มีอยู่ในขณะนั้น (สิทธิพันธ์ พุทธหนู ,2530) ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 กล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะ โครงสร้างทางการเมือง ประชาชนไม่ได้รับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว,2527)

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงยึดถือจารีตประเพณีเป็นหลักการดำเนินชีวิตอย่างเหนียวแน่น ลักษณะโครงสร้างทางสังคมไทยจึงสะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่ยกย่องอิสระ ตามสบาย เน้นลำดับชั้นทางสังคม ยอมรับอำนาจของผู้ที่เหนือกว่า ยึดถือบุคคลมากกว่าหลักการ มีลักษณะประนีประนอม วิถีของไทย กระบวนการกล่อมเกลาก ค่านิยม จึงเป็นรากฐานบ่งบอกถึงวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยได้อย่างชัดเจน (ทินพันธ์ นาคะตะ , 2534) อย่างไรก็ตามเมื่อกระแสสังคมไทยได้รับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกจึงเป็นแรงขับเคลื่อนที่ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมพร้อมกับผลกระทบที่มาจากพร้อมกระแสโลก โดยเฉพาะกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่ลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยอย่างไม่ขาดสาย แนวคิดการเตรียมพร้อมดังกล่าวจะเป็นได้จากการปฏิรูปการเมือง การศึกษา และใช้กลไกทางรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ฯ พ.ศ. 2540 ผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการเมือง สังคม เศรษฐกิจ ให้เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนารูปแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยการเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับการเมืองการปกครอง วัฒนธรรมทาง

การเมืองแบบประชาธิปไตยในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้กำหนดหลักการหลายอย่างที่จะให้เห็นถึงความพยายามที่จะปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตย ไปสู่ประชาชน ความพยายามที่จะเสริมสร้างวัฒนธรรมการเมืองควบคู่ไปกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยถูกส่งผ่านไปยังสถาบันการศึกษา ทั้งระดับประถมและระดับมัธยม จะเห็นได้จาก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 (มาตรา 7) ระบุไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกจิตสำนึกอันถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยให้รู้จักสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ

การดำเนินงานปรับปรุงหลักสูตรพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุมาตรฐานการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ อันเป็นหลักประกันไว้ให้กับครูผู้สอนว่า ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้มีจิตสำนึกต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้งได้เพิ่ม กิจกรรมการเรียนรู้ไว้เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้ใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน โดยกิจกรรมดังกล่าวเน้นการพัฒนาจิต สำนึกค่านิยม บุคลิกภาพ อันเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั่นเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541)

การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และให้สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิต จึงจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ใหม่ที่เน้นให้เด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เป็นต้น การสาธิต บทบาทสมมติ ฟังอภิปราย เชิญวิทยากรบรรยาย จัดนิทรรศการ ละครหุ่น ปาฐกถา ใ้ว่าที่ เป็นต้น การนำกิจกรรมการเรียนรู้ไปช่วยเสริมสร้างบรรยากาศและบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยได้เหมาะสมเพียงใดขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมตัวผู้เรียน เวลา สถานที่ ประสบการณ์ในเนื้อหา และที่สำคัญขึ้นอยู่กับตัวครูผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างบรรยากาศและบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยของครูผู้สอนจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น เพราะถ้าครูไม่เปิดใจให้กว้างไม่ให้ออกสแก่ผู้เรียน ไม่เคารพความคิดเห็นของผู้เรียน ไม่ให้ออกสาให้ผู้เรียนได้แสดงออกจะทำให้การเรียนการสอนไม่น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย กิจกรรมการเรียนการสอนจะล้มเหลวได้ง่าย

เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับเยาวชน ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัย ในเรื่อง บุคลิกภาพของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาการเรียนรู้ประชาธิปไตยในห้องเรียนที่มีต่อวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ผลการวิจัยจะช่วยตอบสนองการพัฒนาการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมืองให้กับผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดความคิดและความเข้าใจในคุณค่าของการเมืองการปกครองของไทยได้มากขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาบุคลิกภาพของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาด้านวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ในด้านคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยกำหนดพื้นที่วิจัยเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย สกลนคร มุกดาหาร นครพนม อุบลราชธานี บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษและเลย กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง ครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

4.2 บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะที่มีความสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย ประกอบด้วย

4.2.1 คารวธรรม หมายถึง การเคารพสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ การคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น การปฏิบัติตามหน้าที่ของพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย

4.2.2 สามัคคีธรรม หมายถึง การประนีประนอม การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การทำตามมติของส่วนรวม ความร่วมมือ การตัดสินใจร่วมกัน

4.3.3 ปัญญาธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามหลักคุณธรรมจริยธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบวัฒนธรรม จารีตประเพณีของชุมชน การนำความรู้ที่ถูกต้องมาใช้ในการทำงาน

4.3 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง แบบแผนการปฏิบัติที่มีคุณค่าต่อสังคม ในสังคมประชาธิปไตย เป็นผลมาจากระบบความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองของบุคคล ที่ได้รับการปลูกฝังอบรม และถ่ายทอดสืบต่อกันมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

5.1 ได้ทราบบุคลิกภาพประชาธิปไตยของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา

5.2 ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำไปใช้พัฒนาบุคลิกภาพให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในสังคมที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย